

Osmanlylarda polisiýa / 1299-1453-nji ýyllarda

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Osmanlylarda polisiýa / 1299-1453-nji ýyllarda OSMANLY TÜRKMEN DÖWLETINDE POLISIÝA

■ 1299-1453-nji ýyllarda

Mälim bolşy ýaly, türkmenleriň Orta Aziýadan Kiçi Aziýa tarap süýüp gaýdan bölegi häzirki Türkiýäniň çäklerinde ornaşypdyr. Hut şol türkmenler hem Sögüt we Domaniç sebitlerinde täze türkmen begligini gurup, gelejekde şany dünýä ýaň salan Beýik Osmanly türkmen döwletiniň binýadyny tutupdyr. Ilkibaşda agalyk sürüyän ýerleri has çäkli bolan Osmanly begliginiň dolandyryş apparaty-da çäkli bolupdyr. Döwlete ýolbaşçylyk edýän begiň harby ygyýarlyklar bilen birlikde raýat ygyýarlyklary-da bolupdyr. Onuň bellän serkerdelerdir kazylary ýurduň dolandyryş ulgamyny emele getiripdir.

Osman Gazy Türkmen Karahisary eýelän wagtynda, şol ýeri dolandırmagy ogly Orhan Gaza ynayıpdyr. Orhan Gazynyň ýakyn egindeşi Gündiz Alpy bolsa subaşy wezipesine belläpdir. Gündiz Alpyň ýerine ýetiren wezipesine şu günüň gözü bilen baha berilende, Osmanly türkmen döwletiniň ilkinji polisiýa işgäriniň wezipesi diýmek bolar. Subaşylar parahatçylyk döwründe mobilizasiýa işlerini durmuşa geçirmek bien birlikde, berkidilen çäginiň tertip-düzungnine we asudalyggyna jogap beripdir. Uruş döwründe bolsa öz mobilizlän güýçlerine serkerdelik edipdir.

Osmanlylardan öñki türkmenlerde bolşy ýaly, osmanlylarda hem polisiýa edarasy harby gullukçylaryň içinde ýer alypdyr. Harby emirler şol bir wagtyň özünde polisiýa gullukçysy hökmünde orta çykypdyr. Döwletiň we goşunyň şahsy düzümi wagtyň geçmegini bilen ulalyp, absolýut ygyýarlygy emele getiripdir. Patışalarda iň ýokary adalat, harby we raýat ygyýarlyklary

jemlenipdir. Ýurduň patyşasy ähli dolandyryş we harby ugurlary bilen birlikde ýurtda jemgyýetçilik tertip-düzgüni we asudalugy üpjün etme işlerini döwlet apparatynyň hem-de wezir-wekilleriň üsti bilen amala aşyrypdyr. Şonuň üçin baş wezirler polisiýa gullugynyň işini alyp barmakda ýörite işgärleri (tebdil çuhadarlary) ulanypdyr. Baş wezirleriň ýanynda işlän subaşylar «ýasakçy» ady bilen harby gullukçylar bilen bile ilatly punktlaryň asudalygyna gözegçilik edipdirler. XIV asyryň ortalarynda eýýäm ýasakçylardan başga gijeki nobatçylyga çykýan asesbaşylar bolupdyr.

Osmanly türkmen patyşasy Fatih Soltan Mämmediň 1453-nji ýylda Stambuly eýelän wagtyna çenli osmanly döwlet apparatynda iň ýokary ygtyýarly serkerde ýa-da harby serkerde wezipesine deň görlen subaşylaryň golastyndaky harby birlikler daşarky howpsuzlygy üpjün etmek bilen bir wagtyň özünde içerki howpsuzlygyň hem üpjün edilmegine jogapkärçilik çekipdir.

Stambulyň eýelenmeginden soñ ýanychalar gullugy öz işini barha kämilleşdiripdir we harby serkerdelige başga atlar berilipdir. Subaşylyk kem-kemden diňe obadyr şäherleriň tertip-düzgünine we asudalygyna, hatda şäheriň abadanlaşdyryş işlerine jogap berýän özbaşdak wezipe görnüşine gelipdir. Şol döwürde paýtagtdan başga ýerdäki etraplary dolandyran beglerbegi we sanjaklary (welaýatlary) dolandyran sanjak begi tabynlygynyndaky harby gullukçylar bilen birlikde gulluk edýän ýeriniň jemgyýetçilik tertip-düzgünine we asudalygyna jogap beripdir.

(dowamy bar)... Taryhy makalalar